

ADY ENDRE – OCTAVIAN GOGA: A FRIENDSHIP BEYOND WORDS

Carmen Hurubă (Dudilă)

PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: Octavian Goga and Ady Endre are authentic Transylvanian poets. In the lines below you can discover the essence of the traditionalism through the image of the poet's native villages. This article attempts to describe the poet's works and discover the characteristic elements of Transylvanian poetry.

Keywords: poetry, village, traditional, lyrism, Transylvania.

Octavian Goga rămâne una din cele mai mari conștiințe ale neamului românesc și am ajuns la această concluzie din cele ce el însuși afirma: „M-am născut într-o vreme când principiul național domina toate fluctuațiile sufletului românesc.” Octavian Goga vede în scriitor luptătorul, deschizătorul de drumuri, om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui și le transformă într-o trâmbiță de alarmă. Tonul profetic, mesianismul, acestea izbesc de la început în poezia rășinăreanului Octavian Goga. Poetul înalță - cântarea pătimirii noastre - și cade în genunchi în fața lui Dumnezeu. Ideea politică e absorbită într-un text obscur de oracol cutremurător, spune George Călinescu, în a sa „Istorie a literaturii române”: „Din casa voastră, unde-n umbră/ Plâng doinele și rade hora,/ Va străluci odată vremii/ Norocul nostru,- al tuturor./ A mea e lacrima ce-n tremur/ Prin sita genelor se frânge,/ Al meu e cântul ce-n pustie/ Neputincioasa jale-și plânge./ Ci-n pacea obidirii voastre,/ Ca-ntr-un întins adânc de mare./ Trăiește-nfricoșatul vifor/ Al vremilor răzbunătoare.”¹ (Plugarii)

Atitudinea mesianică, sentimentul dezrădăcinării, universul rural dominant îl determină pe George Călinescu să-l includă pe Octavian Goga în categoria sămănătoriștilor alături de Șt. O. Iosif, Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Constantin Sandu-Aldea. Evident, există puncte de convergență cu ideologia mișcării sămănătoristă. În Fragmente autobiografice, însuși Goga recunoaște: „sămănătorismul însemnează o atitudine de simpatie față de țaran, de cei obijduiți, o mișcare de răscolire a frământărilor de jos. Am mers paralel cu această manifestare, însă pot să spun că n-am fost niciodată un sămănătorist, n-am fost înglobat în această mișcare literară.”

Tot în acest capitol autobiografic, poetul afirmă: „M-a atras poporanismul pentru că se ocupă de țaran, de țaranul în care trebuie să vedem un rezervor de rasă și pentru că se lansa concomitent și un sentiment moral.” Sămănătorist sau poporanist, Goga se aventurează pe tărâmul literaturii cu dorința declarată de a configura o monografie sufletească a satului cu

¹ Octavian Goga, *Opere I*, editura Minerva, București, 1978, pag. 5.

toate frământările sale. „Era în intenția mea să fac un fel de Georgica, în care să se însăileze un fel de poezie largă, a tuturor îndeletnicirilor românești de la țară.”²

„Clăcașii” este poezia care transmite cel mai bine sentimentul de compasiune și înțelegere a poetului, față de durerea și truda țăranului român. Primul impact cu sfâșietoarea durere are loc din primele versuri, când parcă și natură amplifică senzația apăsătoare, printr-o căldură toridă din miez de vară. Mai apoi mersul lor transmite oboseala covârșitoare care îi apasă: „Eu le vedeam instruirea lungă, Cum gârbovita-ncet înainteză Cum stăruind prin holda-si taie uliți, Cerșitorind cu ochii stinși o dunga De nor pribeag în vânatul din zare/ Când secera-n trudita ei cărare sir așternea în snopii grei de aur Prisosul sfânt de binecuvântare.”³

Marele poet maghiar Ady Endre își va începe și el o poezie cu același simbol pentru sărăcie, inspirându-se de la prietenul sau Goga. Și așa sună versurile sale: „În Sălajul cu hârtoape/ La umbra a șapte pruni.../”, cei șapte pruni fiind simbolul sărăciei în care trăiau țăranii indiferent că erau maghiari sau români. De asemenea mai crede că și poezia lui Goga ar trebui percepută ca un simbol pentru soarta năprasnică a celor trei provincii Ardealul, Banatul și Crișana. Autorul se bazează pe tonurile sumbre pe care le regăsim nu în puține poezii ale poetului. Astfel un ton melancolic chiar pesimist îl regăsim în poezii precum „Clăcașii”, „Apostolul”, „Dascălul”, „Dăscălița” și chiar și poezii mai puțin răspândite cum ar fi „Oltul”: „Zdrobită-n praf, murea arama,/ Și codrul chiotea, viteazul;/ Iar tu, frăține, mare meșter,/ Biruitor frângeai zăgazul/ Și-mbujorându-te la față,/ Treceai prin văile afunde,/ Încovoindu-ți îndărătnic/ Mărețul tău grumaz de unde/ /Slăvite fărmituri a vremii,/ De mult v-am îngropat văleatul.../ Neputincios pari și tu astăzi -/ Te-a-ncins cu lanțuri împăratul./ Ca unda ta strivită, gemem/ Și noi, tovarășii tăi buni,/ Dar de ne-om prăpădi cu toții/ Tu, Oltule, să ne răzbuni!// Să verși păgân potop de apă/ Pe șesul holdelor de aur;/ Să piară glia care poartă/ Înstrăinatul nost' tezaur;/ Țărâna trupurilor noastre/ S-o scurmi de unde ne-ngropară/ Și să-ți aduni apele toate -/ Să ne mutăm în altă țară!”⁴

Poezia lui Goga este cea a revoltei, a revoltei împotriva tuturor celor care asupresc poporul român, și mai ales țăranul român. Cu cât este mai grea și mai dureroasă cu atât și versurile poetului devin mai dure și mai revoltătoare. Găsim lupta poetului cel mai bine exprimată în volumul postum „Din larg”. Se poate observa că blestemul lui Goga împotriva asupritorilor e rareori rostit, el rămâne mut, chiar pietrificat, într-o revoltă surdă și zadarnică, dar nu lipsită de speranța unei schimbări în viitor. Revolta poetului pornește de la suferința plugarilor, ei fiind cei către care se îndreaptă speranța de dreptate și lupta pentru libertate: „La voi aleargă totdeauna/ Truditu-mi suflet să se-nchine;/ Voi singuri străjuiți altarul/ Nădejdi noastre de mai bine./ Al vostru-i plânsul strunei mele./ Creștini ce n-aveți sărbătoare,/ Voi, cei mai buni copii ai firii,/ Urziți din lacrimi și sudoare.” (Plugarii)⁵

Solidaritatea față de țăranimea săracă maghiară, la poetul Ady Endre apare recurent în volumul „Uj versek” („Versuri noi”) o pledoarie patetică - care îl apropie de gândirea lui Goga ca exponent al ruralului românesc. Versurile din această poezie sugerează apropierea de poezia lui Goga. Găsim în ea același strigăt pentru eliberarea poporului subjugat: „Un glas au Dunărea și Oltul,/ Murmur șoptit, glas mortuar./ În patria lui Árpád e vai/ De cine nu-i domn ori tâlhar./ Când ne vom uni, în sfârșit?! Când vom fi-n rostire temerari?! Noi, cei împilați și

² Octavian Goga, *Mărturisiri literare organizate de D. Daracostea în anii 1932 - 1933*, ediție îngrijită și introducere de Jordan Datcu, editura Minerva, București, 1971, pag. 35.

³ Octavian Goga, *Opere I*, editura Minerva, București, 1978, pag. 77.

⁴ Idem, pag. 10.

⁵ Idem, pag. 5.

zdrobiți./ Uniți maghiari și nemaghiari?// Cât mai fi-van tron ticăloșia./ Iar noi, cei mulți, lașă oștire? Popor maghiar, cât vei mai fi/ Pui de graur în colivie?/ Ungarie de triști cerșetori./ Azi n-avem pâine, nici credință./ Dar mâine toate le-om avea./ De-ndrăznim și-avem voință.” („Cântecul iacobinului maghiar”)⁶

De pe pozițiile unei poetici anticlasiciste și post romantice, el reevaluează realist iluziile istorice și tradițiile proprii moștenite de la mica nobilime maghiară, de care se simțea indisolubil legat. Expunerea sistematică a acestor motive, sinceritatea nemiloasă, critică la surescitarea orgolioasă a nobilității naționale i-au atras simpatia și fraternitatea unor poeți din arealul central european, precum românul Goga, sârbul Manoilovici, croatul Krleza, dar și artiști precum cehul Franz Kafka sau austriacul Rainer Maria Rilke.⁷

Grădina familiei Kiszely are o așezare deosebită, deoarece se află în buza unui deal care străjuiește îndeaproape valea pârâului Călata. Aici, așezat sub ramurile teiului, stătea uneori Ady Endre care contempla satul. Era cu puțin înainte de izbucnirea primului război mondial și Ady Endre, care frecventa anumite cercuri de intelectuali și care trăise anumite perioade din viața sa la Paris sau Budapesta, putea „citi” semne pe care oamenii obișnuiți poate că nu le vedeau. Aici a scris, atunci, poezia „Pe malul Călatei”, din care răzbate o neliniște pe care la acel moment nu o înțelegeau mulți.

„Pe malul Călatei” este cea mai liniștită poezie a lui Ady, după o întregă operă plină de patos și idei revoluționare. Poate nu întâmplător, această poezie a fost scrisă cu doar câteva zile înainte de începerea războiului și cu aproape șase luni înainte de moartea poetului maghiar.

„Poemul descrie, în prima sa parte, frumusețea unei duminici calde de vară, când, deși grav bolnav, se afla alături de soția sa și alături de familie și privea către peisajul bucolic al Sâncraului, dominat de biserica, azi calvină, cu turle ascuțite, construită în secolul XIII. Ady Endre descrie frumusețea fetelor îmbrăcate în port popular care, într-o cavalcadă de culori, ieșeau vesele de la biserică, iar în ochii lor poetul își regăsea tinerețea pierdută și frumusețea unei lumi întregi, dar și speranța în viață. În urma fetelor veneau, în ordine, doamnele, flăcăii satului și abia bărbații. În toate aceste grupuri, Ady Endre vedea întregul neam maghiar”, spune Monika Peter, profesoară de literatură maghiară în Sâncraiu.⁸

„Pe malul Călatei” a devenit poemul de căpătâi al Sâncraienilor. „Maghiari pompoși venind de la biserică/Au traversat râul Călata/ Și aproape a ridicat podul în lumină/ Soarele îmbrățișător de iunie./ Câte culori, câte culori, câte drăguțe/ Și atâta liniște în varietatea asta/ Și alb și roșu și galben strident./ Albastru provocător și războinica culoare maro/ Și ce fețe liniștite de cucoane./ Și cununi împodobite dorind să cadă./ Predica din capul lor încăpățânat, în liniște/ Zboară și se amestecă cu mireasma verii./ Ce marș pompos pe deal./ Oh marș ceremonios, neschimbat./ Siguranță, vară, frumusețe și liniște.// Și mă săgeată neliniștea:/ Ochi de fete, ochii destinului meu./ Ochi, în care, un îmbujorat de douăzeci de ani./ Adolescent vesel mă văd./ Ochi mai frumoși decât toți ochii care au fost/ Și în cel din urmă s-a amprentat în ei/ Tinerețea mea de tristețe eternă:/ Afecțiune(atracție), scumpă goană/

⁶ Traducere de Francisko Kocsis - *Efectul admirației. Poeți maghiari din Transilvania*, editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2006, pag. 46: Dunának, Oltnak egy a hangja./ Morajos, halk, halotti hang./ Árpád hazájában jaj annak./ Aki nem úr és nem bitang.// Mikor fogunk már összefogni?/ Mikor mondunk már egy nagyot./ Mi, elnyomottak, összetörtek./ Magyarok és nem-magyarok?//Meddig lesz még úr a betyárság/ És pulyahad mi, milliók?/ Magyarország népe meddig lesz/ Kalitkás seregélyfiók?// Bús koldusok Magyarországa./ Ma se hitünk, se kenyerünk./ Holnap már minden a mienk lesz./ Hogyha akarunk, ha merünk.// (Magyar jakobinus dala). – Ady Endre, *Versek I*, editura Kriterion, București, 1979, pag. 156.

⁷ www.muzeuloctaviangoga.ro/patrimoniu/locatarii-de-la-ciucea/ady-endre.

⁸ <http://www.romanalibera.ro/actualitate/proiecte-locale/raiul-lui-ady-endre-de-pe-valea-calatei-245609>.

Aberație până la ultima urgie/ Și privindu-mă cu rugăciune în ochii ăștia mari/ Pe mine însumi și cum sunt în ei./ Tăcere, iunie este în inima mea,/ Gloata bisericească care a trecut/ Și m-a pătruns evlavia lor/ Și în această clipă pe malul Călatei/ Siguranță, vară, frumusețe și liniște.”⁹

Pe meleagurile Sâncraului și Călatei s-au întâlnit cei doi mari poeți care își vor păstra prietenia, dar nu și convingerile politice. Amândoi luptau pentru popor în felul lor. Dacă O. Goga dorea obținerea dreptului la autodeterminare deci și Unirea cu vechiul Regat al României, Ady Endre dorea ca toate teritoriile aflate încă sub ocupație Austro-ungară să rămână Ungariei sperând și într-o autonomie a zonei Călata.

Lupta dusă de O. Goga pentru unificarea țării i-a adus multe suferințe începând cu amenzi usturătoare culminând cu înțemnițarea lui în temnițele Austro-ungară. În acea perioadă, prietenul său a fost alături de el susținându-l moral deși și el era bolnav bucurându-se totodată că e mai bine să fii bolnav decât închis.

După eliberarea sa, O. Goga s-a mutat la București, unde a continuat să militeze pentru dezrobirea provinciei sale natale, cât și pentru intrarea României în război și a trupelor române în Transilvania.¹⁰

Concluzia este că cei doi mari poeți și-au iubit satul și pe locuitorii acestuia, cu o patimă greu de descris în cuvinte. Versurile lui Ady din poezia „Drumuri înfundate”, ne conduc spre o lume plină de taine încă nedescoperite: „Larg câmp de taine mă chema,/ Cu sute de căi netede ispita,/ Iar eu hotărât și fredonând/ Am izbit în urmă-mi poarta./ Strălucind se pierdeau printre flori/ Drumuri ce urcau către piscuri,/ Eu uitam ograda liniștită,/ Îmbătat goneam peste câmpuri./ Goneam cântând și orbit./ De miresme noi, minunate înrobit,/ Și n-am observat la capătul sutelor căi/ Că orice drum mi s-a sfârșit./ Nicăieri, niciunde vechea vatră./ În noapte și ceață s-au pierdut/ Șes, drum, flori, miresme și curte,/ Poartă, credință, chef, extaz, trecut./ Ades mă-ncurec în sălbatică hățișuri/ Când străbat bezna pustiului/ Printre spaime și amintiri/ Și deasă ceața destinului./ Înapoi, spre curtea liniștită,/ S-au surpat drumurile toate./ Departe-n ceață și noapte aud/ Că-i deschisă-o poartă veche. //”¹¹

Iar această poezie m-a dus cu gândul la poezia lui Goga, „În drum”: „Arare-n pribegia noastră,/ Când calea ni se-ncrucșează,/ Din lamura văpăii moarte,/ Eu simt cum reînvie-o rază...// Ne rumenește-n drum obrazul/ Și licărirea ei ne minte,/ Când fulgerul unei clipite/ Despice-aducerile-aminte...// Vai, mintea, văduvă bătrână,/ Vrea morții iar să și-i dezgroape...// ...Și tu-ți întorci grăbită fața,/ Să nu-ți văd plânsul din pleoape....// Rămân învins... - Aud

⁹ Traducere personală: „Pompás magyarok, templomból jövet/ Mentek át a Kalota folyón/ S a hidat fényben majdnem fölemelte/ Az ölelő juniusi Nap./ Mennyi szín, mennyi szín, mennyi kedves/ És tarkaságban annyi nyugalom/ És fehér és piros és virító sárga./ Izgató kék és harcos barna szín/ S micsoda nyugodt, nagyságos arcok,/ Ékes párták, leesni áhitók./ Papi beszédkemény fejükből csöndben/ Száll el s nyári illattal vegyül./ Mily pompás vonulásuk a dombon,/ Óh tempós vonulás, állandóság,/ Biztosság, nyár, szépség és nyugalom.// S reám nyilaz a nyugtalanság:/ Leány-szemek, Sorsom szemei,/ Szemek, melyekben rózsás, hús éves,/ Vidám kamasznak látom magam,/ Szebb szemek minden volt szemeknél/ S bennük végkép Megpecsételtetett/ Az én örök-bús ifjúságom:/ Vonzódás, drága üzetés/ Csapongás a végső Csapásig/ S imádkozva nézni e nagy szemekben/ Magamat és mint vagyok bennük./ Csönd, junius van a szivemben,/ Általvonult templomi népség/ Belémköltözött áhitata/ S e percben a Kalota partján/ Biztosság, nyár, szépség és nyugalom.” - Ady Endre: A Kalota partján; Versek II, editura Kriterion, București, 1979, pag. 244.

¹⁰ <http://www.ecreator.ro/eseistica/2848-paralele-si-prietenii-intre-o-goga-si-ady-endre.html>

¹¹ Traducere personală: Az elsülyedt utak: Hívott a titkok nagy mezője./ Kellette magát száz sima út/ És én legényesen, dalolva/ Csaptam mögöttem be a kaput./ Valamennyi út fölfelé tört./ Ragyogón és virágba veszőn/ S én feledtem a csendes udvart./ Rohantam részegen a mezőn./ Rohantam dalosan s vakultan,/ Befogtak új, csodás illatok/ S száz út végén nem vettem észre./ Hogy már minden utam elhagyott./ Sehoh, sehoh a régi hajlék./ Ködbe és éjszakába borult/ Rét, út, virág, illat és udvar./ Kapu, hit, kedv, mámor, nóta, mult./ Vad bozótok el-elbuktatnak./ Emlékek és borzalmak között/ Taposom a vaksötét pusztát./ Sorsomat és a sűrű ködöt./ Vissza, a vén csöndes udvarba/ Elsülyedt azóta mind az út/ S távolból hallom, ködben, éjben./ Hogy nyitogatnak egy vén kaput./ - Ady Endre, Versek I, editura Kriterion, București, 1979, pag. 289.

viața/ Cum mi te fură... mi te cere.../ De ce n-am dreptul de-a te plânge,/ Când să te blestem n-am putere?... //”¹²

Fiecare are un vis pentru poporul său, și după cum am putut observa în urma acestei cercetări, ei și-au dedicat viața pentru îndeplinirea acestor idealuri. Deja primele versuri ale ambilor poeți ne întâmpină cu o vibrație răscolitoare, care te face să simți dorința și patima cu care își urmează scopurile, uneori diferite, dar totuși asemănătoare. Destinul poetului neînțeleș, îl regăsim în versurile poeziei, „Decide destinul”: „Ești bun sau ești rău?/ Nu mam născut să fiu ghicitor,/ Nu mam născut nici rău, nici bun,/ Doar inutil,/ Și drag, și dușmănit./ Vrei să rămâi?/ Eu, vai, abia de pot săți dau ceva,/ Promite pot și pot fâgădui,/ Dar demplinit?/ Mai bine scap cu fuga./ Pe tine te iubesc,/ Dar nui important de mă iubești și tu:/ Doi oameni și nebuni amândoi./ Va decide ce se vantâmpla cu noi,/ Înțelept și grijuliu, Destinul.”¹³ Nu pare a fi ușor, dar observăm din versurile poeziei, seninătatea cu care își acceptă destinul, indiferent care ar fi acela. Destinul este cel care conduce în această luptă cu viața și prin înțelepciunea lui, va da fiecăruia exact ceea ce merită. Acceptarea lui este inevitabilă în ideea că nimeni nu se poate opune destinului și celor ce ne este scris.

Sentimentul apropierii morții și al acceptării inevitabilului, reiese din versurile poeziilor „A trăi, până trăim” (Élni, míg élünk): „/ Da: a trăi, până trăim,/ Da: aceasta e noima./ Dar ce să facem cu viața noastră/ Când ea însăși e durerea?// Da: să ne dorim ceva măreț,/ Da: să dea-n clocot creierul,/ Deși știm cât de infim este/ Imensul./ Da: să trăiești cu răbdare,/ Da: să taci când te frânge durerea,/ Așteaptă să vină marele profesor:/ Moartea./ Da: a trăi, până trăim,/ Da: aceasta e noima./ Dar ce să facem cu viața noastră/ Când ea e însăși durerea?”¹⁴ și versurile poeziei „Cei ce mă vor petrece” (Akik majd elkísérnek): „/ Ieri, în vechiul cimitir, / Mam întins lângun mormânt/ Și mă gândeam în liniște/ La cei ce sânt. //Eu pe jumătate-s mort deja,/ O sută de păianjeni mă prind în plasă,/ Ca arătos și demn sajung/ La groapă./ Dar cei ce vor trăi în continuare? De bieții proști ce se va alege?/ Cei ce la adânc, hidoasa, sumbra groapă/ Mă vor petrece?//”¹⁵

„A trecut toamna prin Paris” (Párisban járt az ősz) este una din poeziile melancolice, care aduc toamna în sufletul poetului, toamnă, simbol al morții care avea să vină: „/Sa furișat ieri toamna în Paris,/Pe strada Saint Michel a trecut neauzit,/ Pe sub tăcute frunzare, în caniculă, / Cu mine santâlnit./Tocmai mergeam alene spre Sena;/ Foc de vreascuri în suflet, mici melodii/ Mă ardeau: fumurii, stranii, triste, purpurii/ Despre faptul că voi muri./ Ma prins din urmă toamna, mia șoptit ceva,/ Sa cutremurat tot bulevardul Saint Michel,/ Zum, zum:

¹² Octavian Goga, *Opere I*, editura Minerva, București, 1978, pag. 261.

¹³ Traducere de Francisko Kocsis - *Efectul admirației. Poeți maghiari din Transilvania*, editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2006, pag. 41. - Eldönti a Sors/Rossz vagy, vagy jó vagy?/ Nem születtem én kitalálónak/ S nem is születtem rossznak vagy jónak./ De kedves, gyűlölt/ Hiábavalónak/ Akarsz maradni?/ Én, jaj-jaj, hisz alig tudok adni./ Ígérni tudok és megfogadni./ De beváltani?/ Inkább elszaladni./ Téged szeretlek./ Hogy Te szeretsz, nem is olyan fontos./ Két ember s mind a kettő bolondos./ Mi lesz velünk, majd eldönti talán/ A Sors, a bölcs, gondos. – Ady Endre, *Versek I*, editura Kriterion, București, 1979, pag. 412.

¹⁴ Idem, pag. 42: Élni, míg élünk/ Igen: élni, míg élünk/ Igen: ez a szabály./ De mit csináljunk az életünkkel, / Ha fáj?/ Igen: nagyot akarjunk./ Igen: forrjon agyad./ Holott tudjuk, hogy milyen kicsinység/ A Nagy./ Igen: élj türelemmel./ Igen: hallgass, ha fáj./ Várd meg, hogy jöjjön a nagy professzor:/ Halál./ Igen: élni, míg élünk./ Igen: ez a szabály./ De mit csináljunk az életünkkel, / Ha fáj? - Ady Endre, *Versek I*, editura Kriterion, București, 1979, pag. 365.

¹⁵ Ibidem: Akik majd elkísérnek / Az ó-temetőben tegnap/ Nekidőltem egy sírhant-félnek/ S azokra gondoltam csöndesen./ Akik élnek./ Én már félig halott volnék:/ Száz halál-pók nagy gonddal szó be./ Hogy juthassak méltón, csinosan/ Temetőbe./ De akik tovább is élnek?/ Mi lesz velük, / szegényi balgákkal?/ Akik a mély, undok, nagy sírig/ Elkísérnek? - Ady Endre, *Versek I*, editura Kriterion, București, 1979, pag. 212.

zburau poznașe frunze,/ Dea lungul, pe el.// O clipă: Vara nici na băgat de seamă/ Și Toamna a fugit din Paris răsând./ A fost aici, numai eu știu că a trecut/ Pe sub frunzare gemând.”¹⁶

Iar asemenea lui Ady Endre, Goga simte melancolia și oboseala vieții, în versurile poeziei „Pribeag”: „/Plânge-o mierlă-ntr-o răchită/ La răscruci în Dealu-Mare.../ Suie-n pas domol răzorul/ Un voinic pe murg călare...// Jos, în smalț de soare-apune,/ Turla satului străluce;/ Sapă murgul și nechează/ Și-n spre vale vrea s-apuțe...// Se înalță-n șea voinicul,/ Vede-o casă-n tre poiene,/ Și cu mâneca cămășii/ Zvânt-o lacrimă din gene...// Într-o clipă strânge frâul/ Și-l îndeamnă-n altă parte,/ Dârz pleoapele-și închide...// „Du-mă, murgule, departe!...”/ Sfărmând jghebul cu potcoava/ Drumului s-așterne murgul -/ Peste plopi cu frunza rară/ Cade-nlăcrimat amurgul...”¹⁷ În versurile de mai sus simțim cum durerea și dorința de eliberare primește chipul unui murg, care fuge în depărtare căutând un răsărit mai vesel, lăsând în urmă un amurg trist, plin de lacrimi. Ambii poeți își doresc cu toată ființa, o viață mai bună, liniște și bunăstare pentru poporul lor. Rugăciunile celor doi poeți le-am ascultat prin versurile poeziilor lor, „Rugă după război” (Imádság háború után) a lui Ady Endre: „Doamne, eu vin de la război,/ Totul, totul sa sfârșit:/ Cu Tine și cu mine mă împacă,/ Tu ești Pacea de râvnit.// Iată: inima mie tumoare de jar/ Și nimic nui să mă scape de chin,/ Atingeo tu c-un sărut delicat,/ Ca să se ostoaipe puțin.// Triști, pentru lumea aceasta/ Sau închis ochii mei mari,/ Căci nau ce vedea, doar pe Tine,/ Pe Tine te văd numai.// Cândva, picioarele-mi agile/ În sângeau călcat pân’ la genunchi,/ Și acum nici nu le mai am,/ Sunt numai genunchi, numai genunchi.// Eu nu mai lupt și nu mai sărut,/ Mi sau uscat buzele,/ Privește-mă, Doamne, doi araci/ Ușcați miau devenit brațele.// Doamne, mă ia și Tu în seamă,/ Totul, totul sa sfârșit/ Cu Tine și cu mine mă împacă,/ Tu ești Pacea de râvnit.”¹⁸ și „Rugăciune” a lui Goga: „Rătăcitor, cu ochii tulburi,/ Cu trupul istovit de cale,/ Eu cad neputincios, stăpâne,/ În fața strălucirii tale./ În drum mi se desfac prăpăstii,/ Și-n negură se-mbracă zarea,/ Eu în genunchi spre tine caut:/ Părinte,-orânduie-mi cărarea!// În pieptul zbuciumat de doruri/ Eu simt ispitele cum sapă,/ Cum vor să-mi tulbure izvorul/ Din care sufletul s-adapă./ Din valul lumii lor mă smulge/ Și cu povăța ta-nțeleaptă,/ În veci spre cei rămași în urmă,/ Tu, Doamne, văzul meu îndreaptă.// Dezleagă minții mele taina/ Și legea farmecelor firii,/ Sădește-n brațul meu de-a pururi/ Tăria urii și-a iubirii./ Dă-mi cântecul și dă-mi lumina/ Și zvonul firii ndrăgostite,/ Dă-i raza soarelui de vară/ Pleoapei mele ostenite.// Alungă patimile mele,/ Pe veci strigarea lor o frânge, / Și de durerea altor inimi/ Învață-mă pe mine-a plânge./ Nu rostul meu, de-a pururi pradă/ Ursitei maștere și rele,/ Ci jalea unei lumi, părinte,/ Să plângă-n lacrimile mele.// Dă-mi tot amarul, toată truda/ Atâtor doruri fără leacuri,/ Dă-mi viforul în care urlă/ Și gem robiile de veacuri./ De mult gem umiliții-n umbră,/ Cu umeri gârbovi de povară.../ Durerea lor înfricoșată/ În inimă tu mi-o coboară.// În suflet seamănă-mi furtună,

¹⁶ Idem, pag. 39: Párisban járt az Ősz/ Párisba tegnap beszökött az Ősz./ Szent Mihály útján suhant nesztelen,/ Kánikulában, halk lombok alatt/ S találkozott velem./ Ballagtam éppen a Szajna felé/ S égtek lelkemben kis rözse-dalok:/ Füstösek, furcsák, búsak, bíborak./ Arról, hogy meghalok./ Elért az Ősz és sügött valamit./ Szent Mihály útja beleremegett./ Züm, züm: röpködtek végig az uton/ Tréfás falevelek./ Egy perc: a Nyár meg sem hőkölt belé/ S Párisból az Ősz kacagva szaladt./ Itt járt, s hogy itt járt, én tudom csupán/ Nyögő lombok alatt. - Ady Endre, Versek I, editura Kriterion, București, 1979, pag. 62.

¹⁷ Octavian Goga, *Opere I*, editura Minerva, București, 1978, pag. 54.

¹⁸ Traducere de Francisco Kocsis - *Efectul admirației. Poeți maghiari din Transilvania*, editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2006, pag. 58: Imádság háború után/ Uram, háborúból jövök én,/ Mindennek vége, vége:/ Békíts ki /Magaddal s magammal./ Hiszen Te vagy a Béke.// Nézd: tüzes daganat a szívem/ S nincs ami nyugtot adjon./ Csókolj egy/ csókot a szívemre./ Hogy egy kicsit lohadjon.// Lecsukódtak bús, nagy szemeim/ Számára a világnak./ Nincs már nekik látni valójuk./ Csak Téged, Téged látnak.// Két rohanó lábam egykoron/ Térdig gázolt a vérbeS most nézd./ Uram, nincs nekem lábam./ Csak térdem van, csak térdem.// Nem harcolok és nem csókolok./ Elszáradt már az ajkam./ S száraz karó a két karom már./ Uram, nézz végig rajtam.// Uram, láss meg Te is engemet./ Mindennek vége, vége./ Békíts ki Magaddal s magammal./ Hiszen Te vagy a Béke. - Ady Endre, Versek I, editura Kriterion, București, 1979, pag. 147.

Să-l simt în matca-i cum se zbate,/ Cum tot amarul se revarsă/ Pe strunele înfiorate;/ Şi cum sub bolta lui aprinsă,/ În smalţ de fulgere albastre,/ Încheagă-şi glasul de aramă:/ Cântarea pătimirii noastre.//¹⁹

Au luptat până în ultimul moment pentru a aduce fericirea pe chipul dascălului, apostolului, dascăliţei, plugarilor, clăcaşilor şi pe chipul tuturor ţăranilor care au însemnat atât de mult pentru ei. Probabil că nu ne vom mai întâlni niciodată cu această patimă sfâşietoare, la niciunul din poeţii noştri contemporani, dar faptul că îi vom păstra în inimile noastre pe cei care au crezut cu adevărat în poporul lor, au iubit necondiţionat, au luptat pentru crearea unui loc mai sigur şi mai liniştit pentru cei ce va să vină, spun eu că este suficient pentru a le cinsti memoria. Probabil că multe nu ar fi fost azi la fel, dacă nu ar fi existat mâna de oameni care nu s-au dat niciodată bătuţi în lupta lor.

Închei spunând cu mâna pe inimă, că studierea celor doi poeţi m-au făcut să văd lucrurile altfel, mi-a făcut plăcere să citesc poezii care mi-au atins sufletul şi inima.

Bibliografie:

1. Bibliografia operei:

- Endre, Ady; *Osszes Versei I*, editura Szepirodalmi, Budapesta, 1989;
- Endre, Ady; *Osszes Versek*, editura Szepirodalmi, Budapesta, 1955;
- Endre, Ady; *Poemele tuturor tainelor. Antologie lirică*, cuvânt înainte: Marin Sorescu, Prezentare: A. E. Baconski, Ediţie îngrijita de Ion Acsan, Editura Grai si Suflet – Cultura Naţionala, Bucureşti, 1995;
- Endre, Ady; *Versek*, editura Kriterion, Bucureşti, 1979, vol. I;
- Goga, Octavian, *Cântece fără ţară*, editura Prut, Bucureşti, 2003;
- Goga, Octavian, *Din larg*, editura Pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1939.
- Goga, Octavian, *Din umbra zidurilor*, editura Minerva, Bucureşti, 1913;
- Goga, Octavian, *Mărturisiri literare organizate de D. Daracostea în anii 1932 - 1933*, ediţie îngrijită şi introducere de Iordan Datcu, editura Minerva, Bucureşti, 1971.
- Goga, Octavian, *Ne cheamă pământul*, editura Litera, Bucureşti, 2001;
- Goga, Octavian, *Opere I*, editura Minerva, Bucureşti, 1978;
- Goga, Octavian, *Opere II*, editura Minerva, Bucureşti, 1978;
- Goga, Octavian, *Pagini noi*, editura Tineretului, 1967;
- Goga, Octavian, *Precursori – fragmente autobiografice*, editura Minerva, Bucureşti, 1989;
- Goga, Octavian, *Poezii*, editura Facla, Timişoara, 1978;
- Goga, Octavian, *Poezii*, editura Ion Creangă, Bucureşti, 1986.

2. Bibliografie critică:

- Bălan, Ion Dodu, *Momente ale liricii româneşti în sec. XX*, editura Fundaţia România de mâine, Bucureşti, 2005;
- Bălan, Ion Dodu, *Octavian Goga – monografie*, editura Minerva, Bucureşti, 1975;
- Bălan, Ion Dodu, *Octavian Goga*, editura Eminescu, Bucureşti, 1974;
- Borbely, Sandor; *Igy Élt Ady Endre*, editura Mora Ferenc, 1989;
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române – compendiu*, editura Minerva, Bucureşti,

¹⁹ Octavian Goga, *Opere I*, editura Minerva, Bucureşti, 1978, pag. 3.

- 1983;
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent*, Editura Minerva, 1985;
 - Cepraga, Constantin, *Personalitatea literaturii române*, editura Junimea, Iași, 1973;
 - Guțan, Ilie, *Caietele Octavian Goga*, Casa de Presă și Editura Tribuna, Sibiu – Rășinari, 2005;
 - Halász, Elod; *Nietzsche és Ady*, Editura Ictus, 1995;
 - Iorga, Nicolae, *Poeziile lui Octavian Goga*, în *Semănătorul*, IV, nr. 44, 30 octombrie 1905;
 - Kocsis, Francisko; *Efectul admirației. Poeți maghiari din Transilvania*, editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2006;
 - Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane*, editura Minerva, București, 1981;
 - Maiorescu, Titu, *Critice*, editura Minerva, București, 1984;
 - *Octavian Goga interpretat de ...* - editura Eminescu, București, 1974;
 - Schöpflin, Aladár; *Ady Endre. Micromonografie*, editura Polis, Cluj-Napoca, 2005;
 - Varga, József; *Ady és kora (Ady și epoca lui)*, 1977, editura Kossuth, Budapesta.

3. Siteografie:

- www.agerostuttgart.de/REVISTA_AGERO/ISTORIE/Iubirile%20lui%20Ady%20Endre%20de%20Brudascu.htm, 27.07.2015;
- www.muzeuloctaviangoga.ro/locatarii-de-la-ciucea/ady-endre-5/, 20.08.2015;
- www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=7718, 27.10.2015;
- <http://www.ecreator.ro/eseistica/2848-paralele-si-prietenii-intre-o-goga-si-ady-endre.html>
- <http://stefandincescu-octavianvoicu.blogspot.ro/2015/04/blog-post.html>, 23.08.2015;
- ro.wikipedia.org/wiki/Octavian_Goga 23 iulie 2015.
- www.poezie.ro, 20.08.2015.